

ponajviše s pitanjima tumačenja prošlosti, prošlih zločina i žrtava, pitanjem sukoba kolektivnih (etničkih) identiteta i sjećanja te mogućega oprosta, pomirenja i izgradnje slobodnih pojedinaca i tolerantnih pluralnih društava.

Usprkos svim strahotama međuetničkih sukoba, degradaciji čovjeka i mani konformizma, kao nit vodio kroz knjigu stoji autoričina temeljna opredijeljenost za dostojanstvo čovjeka, za onu paskalovsku postavku o čovjeku kao krhkom i bijednom, ali i plemenitom i moćnom stvorenju, kao biću mogućnosti da počini neizmjerena zla, ali biću neslučenih mogućnosti dobra. I kada se nad ovim stranicama kao stalna sjena nadvija mučna zapitanost kako je moguće da tako običan čovjek ili tako uman i obrazovan čovjek učini tako strašno nasilje, kao i da se tako lako ljudsko zlo omasovi u zavodljivoj agresivnosti kolektiva, iznad svih tih tmina zla i kroz labirint nasilja Maros oertava usku stazu nade i spasa: mogući otpor zlu i nasilju, mogući oprost i vjernika i nevjernika. Knjiga se, dakle, bavi tamnom čovjekovom stranom, ali ona je i pohvala i pleoaje odgovornom i slobodnom pojedincu. Pojedincu koji se opire kolektivnim (etničkim) ideologijama nasilja, konformizmu, slijepomu posluhu vlastodržcima. Pohvala je pojedincu koji kontrolira svoje nasilje, ne živi u povrijeđenosti prošlih rana, nego se upućuje na nimalo jeftin put oprosta kao neočekivanoga darivanja, zaborava koji nije brisanje istine, nego novo osmišljavanje prošlosti. Ova knjiga nije tek deskripcija nasilja, dijagnoza negativnoga, nego odvažno nudi jasne moralne smjernice prema tako žudenoj katarzi međuetničkih i širih društvenih odnosa.

Ivan Šarčević

Ivan Koprek, *Bog mu je bio strast: Izbor iz duhovnoga dnevnika isusovca prof. dr. sc. Rudolfa Brajčića, SJ*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 2018, 194 str.

Glavni urednik i pisac predgovora Ivan Koprek u samom je predgovoru istaknuo: »Bio sam iznenađen, ali i počašćen kada mi je 2001. godine p. Brajčić predao na čuvanje svoje bilježnice (duhovne dnevnike!) koje je svojim refleksijama punio od gimnazijskih dana. Zamolio me je da ih, bude li zgođe, deset godina nakon njegove smrti, objavim.«

Rudolf Brajčić bio je svećenik, isusovac, znanstvenik i nadasve — zaljubljenik Božji! Glavni apostolski posao za života patra Rudolfa bila je profesorska služba pri Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove. Počeo je predavati predmete dogmatske teologije, a kao umirovljeni profesor vodio je i zanimljive seminare studentima filozofije i teologije. P. Brajčić obavljao je razne upravne i organizatorske službe, bio je savjetnik provincijalova vijeća, instruktor završnoga stadija formacije kod isusovaca te uza sve to i plodan pisac.

Neobičnom intuicijom, zavidnim spekulativnim darom i spremnošću na dijalog Brajčić je stvorio uistinu vrijedan životni opus od dvadesetak knjiga i brošura te više od tri stotine znanstvenih, stručnih i informativnih članaka u brojnim domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima.

U ovoj knjizi objelodanjen je dio zapisa koji su vezani uz Brajčićevo zrelo doba. Oni zapravo nisu dnevnik u strogom smislu riječi. Više su to refleksije koje je Brajčić zapisivao povremeno i prigodice. Za svoje zapise sam je napisao predgovor u kojem je istaknuo s kojim se ciljem odlučio za objavljivanje: »Stoga mi je u zadnje vrijeme često dolazio poticaj da objavim zabilješke svog

duhovnog propinjanja ne bi li potaknuo i pomogao kojem čovjeku da u većoj mjeri posegne za izvorom svoje sreće i tako nadoknadim ono što u životu nisam znao ili nisam mogao učiniti za Boga.«

Tako danas narod u Hrvata biva obogaćen djelom koje nam osvjetljuje kako Bog postupa s onima koji ga ljube, s onima koji ga svim srcem traže. Ovo maleno djelo sadržava u sebi bogatstvo ljepote življenja i svjedočanstvo kršćanske duše.

Izbor iz duhovnoga dnevnika obuhvaća razdoblje od 1974. do 2001. godine. U njemu je prikazano Božje djelovanje u životu pobožne duše. Pri čitanju izabranih dijelova nailazi se na divljenje Stvoritelju u stvorenomu, djetinje izraze ljubavi i privrženosti svojem Bogu, osjećaje tuge, žalosti i straha zbog grijeha i za ljudske duše, mistične i gotovo nevjerojatne opise doživljaja Boga u odnosu s drugima te u djelima običnoga svakodnevnoga življenja. Prisutni su i izrazi oduševljenja, radosti, čovječje nadmoći nad drugim stvorenim zbog Božje prisutnosti te u isti mah osjećaji sićušnosti pred Svevišnjim.

Zapisi odišu iskrenošću, jednostavnošću i predanošću u življenju s Bogom. Evo nekih zapisa:

»Obični oblici života mirno proživljeni u Bogu — eto moje radosti, eto mojeg osjećaja veličine. Pohod rodici, pohod Elizabeti — što običnijeg ima od toga? Marija živeći ga u Bogu, digla ga je na otajstvo. Blagoslovio sam stan jednog mješćanina, pohodio mu obitelj — čini mi se da sam učinio isto što i Marija i kako ona« (29. prosinca 1976., Zagreb).

»Kao veliko magnetsko polje, koje privlači željeznu mrvicu, tako se osjećam vučen od Božje ljubavi« (17. svibnja 1983., Zagreb).

»Ovogodišnje proljeće sa svojim cvijećem dizalo me k Bogu više nego obič-

no. Kako moram biti lijep i vrijedan u Božjim očima, kad mi je poklonio toliko cvijeća!« (4. svibnja 1995., Zagreb).

Uz izvatke iz dnevnika p. Brajčića, koji čine prvi dio knjige, djelo i lik Rudolfa Brajčića u drugom dijelu knjige opisani su kroz članke Ivana Šestaka, Ivana Kopreka, Ante Mišića i Ante Gavrića.

Svaki od pojedinih autora pristupa osobi i djelu Rudolfa Brajčića iz kuta određenih nazora te ovom izboru dnevničkih zapisa daje još jednu veću notu i znanstvenu točku.

Opisi su sljedeći: *Filozof i teolog Rudolf Brajčić kao mistik o ateizmu i smrti Ivana Šestaka*; *Strast, mistika i duhovnost — uz duhovni profil p. Rudolfa Brajčića* Ivana Kopreka; *Memoria sui i Memoria Dei — Rudolf Brajčić — o visini i dubini duše* Ante Mišića; *Mistika — iskustvo Boga* Ante Gavrića.

Nije daleko toliko žudena ljepota života. Sasvim je blizu. U našim srcima, na našim usnama. Da to nije samo pusta priča i prazna tlapnja, svjedoči nam i ovaj dio zapisa iz duhovnoga dnevnika isusovca Rudolfa Brajčića. U školi života nam je potrebna dobra pouka, riječ ohrabrenja kao i svjedočanstvo bližnjega, a uvjeren sam da nam to može pružiti, između ostaloga, i ova malena, a ujedno i tako velika knjiga.

Matej Zdravčević

Josip Sanko Rabar, *Rječnik etiketa*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2019, 336 str.

Josip Sanko Rabar jedan je od najplodnijih autora na hrvatskoj književnoj sceni. Dosadašnji njegov opus obuhvaća 23 naslova različitih književnih vrsta — od romana i pripovijetki do pjesničkih zbirki i filozofskih, religioloških, socioloških, likovnih, filmskih i televizijskih eseja i kritika, od aforizama i crtica do scenarija, studija i ogleda. Objavljuje u